

Інструкційно-технологічна картка для проведення навчальної практики

Навчальна дисципліна. Епізоотологія з мікробіологією.

Місце проведення: лабораторія епізоотології з мікробіологією, клініка коледжу.

Тривалість заняття: 6 год.

Тема заняття. Протиепізоотичні, профілактичні та вимушені заходи в господарствах.

Мета проведення заняття. Набуття навиків у складанні планів оздоровлення неблагополучних господарств від африканської чуми свиней.

Спонукаати здобувачів освіти до науково-пізнавальної діяльності та трудової активності. Виховувати повагу до обраної професії.

Матеріальне оснащення робочого місця. Чинна інструкція з профілактики та боротьби з африканською чумою свиней. Інструкційні картки.

Правила техніки безпеки на робочому місці.

1. Виконувати роботу, передбачену завданнями.
2. Працювати в санодязі та дотримуватись правил особистої гігієни.
3. Працювати на закріпленому місці під керівництвом викладача.
4. По закінченню роботи прибрати робоче місце.

Методичні вказівки щодо виконання і оформлення.

Викладач ознайомлює здобувачів освіти з основними розділами чинної інструкції з профілактики та боротьби з африканською чумою свиней. Під керівництвом викладача здобувачі освіти самостійно складають план оздоровлення неблагополучних господарств від африканської чуми свиней шляхом заповнення таблиці. Викладач формує групи по 3 – 4 особи, які користуючись роздатковим матеріалом виконують завдання. Викладач контролює роботу здобувачів освіти та допомагає методичними вказівками. В кінці виконання завдань здобувачі освіти роблять висновки та захищають виконану роботу.

Зміст і послідовність виконання завдання.

1. Ознайомитись з основними розділами діючої інструкції з профілактики та боротьби з африканською чумою свиней.
2. Скласти план оздоровлення господарства від африканської чуми свиней.

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Перед початком виконання завдань ознайомтеся з інформацією
Головного управління Держпродспоживслужби в Чернігівській області
«Африканська чума свиней! Стоп АЧС!» за посиланням:

[Африканська чума свиней! Стоп АЧС! — Головне управління
Держпродспоживслужби в Чернігівській області](#)

**1. Ознайомитись з основними розділами чинної інструкції з
профілактики та боротьби з африканською чумою свиней** за посиланням:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0432-17#Text> або

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
аграрної політики
та продовольства України
07.03.2017 № 111

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
29 березня 2017 р.
за № 432/30300

Інструкція
з профілактики та боротьби з африканською чумою свиней
І. Загальні положення

1. Ця Інструкція визначає порядок проведення профілактичних заходів щодо недопущення захворювання свиней на африканську чуму свиней (далі - АЧС), ветеринарно-санітарних заходів у випадках прояву хвороби серед свиней у господарствах різних форм власності, у тому числі у приватному секторі, дикій фауні, та оздоровлення їх від АЧС, поводження з продукцією свинарства, одержаною в неблагополучних господарствах щодо АЧС, та є обов'язковою для виконання господарствами незалежно від форми власності і підпорядкування, користувачами мисливських угідь, фізичними особами - підприємцями, громадянами, спеціалістами ветеринарної медицини, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування.

Африканська чума свиней (*Pestis africana suum*, хвороба Монтгомері) - контагіозна вірусна геморагічна хвороба, яка перебігає гостро, підгостро, хронічно безсимптомно й характеризується лихоманкою, геморагічним діатезом, ціанозом шкіри, некродистрофічними змінами паренхіматозних органів і високою летальністю, що призводить до значних економічних збитків.

2. Збудник АЧС - вірус, що містить ДНК, належить до родини Asfarviridae роду Asfivirus. Віріони - сферичної форми діаметром 175-215 нм. Вірус стійкий до широкого діапазону температур і рН середовища: гине при температурі 60 °C протягом 30 хв.; у трупах свиней зберігається до десяти тижнів, у м'ясі від хворих тварин - до 155 діб, копченій шинці - до 6 місяців,

у ґрунті та гною - до 3 місяців, у солонині - до 1 року; заморожування консервує вірус.

Вірус африканської чуми свиней не становить небезпеки для людини.

3. У цій Інструкції терміни вживаються у таких значеннях:

біологічна безпека (біобезпека) - безперервний процес оцінки та управління ризиком, який спрямований на уникнення або мінімізацію ризиків мікробіологічного інфікування, яке може викликати хвороби людей або тварин або внаслідок якого тварини стають непридатними для використання у сільському господарстві чи будь-якого іншого використання;

випадок АЧС - будь-яка свиня або свиняча туша, інфікована вірусом АЧС, з офіційно підтвердженими клінічними ознаками хвороби або патолого-анатомічними змінами, характерними для АЧС, та з офіційним підтвердженням хвороби лабораторними дослідженнями;

власник - будь-яка фізична або юридична особа (особи), яка утримує поголів'я свиней, або є власником продуктів з них, або є користувачем мисливських угідь;

господарство - будь-який сільськогосподарський об'єкт, у якому розводять та/або постійно або тимчасово утримують свиней, крім боєнь, забійних пунктів, транспортних засобів та огорожених ділянок, на яких утримують і можуть відстрілювати диких кабанів;

дикі кабани (*Sus scrofa*) - тварини роду свиней (*Sus*), природним середовищем існування яких є дика природа та які не знаходяться під безпосереднім наглядом та контролем людини;

ДНПК - Державна надзвичайна протиепізоотична комісія - постійно діючий орган при Кабінеті Міністрів України, обласній, районній, міській державних адміністраціях, який здійснює оперативний контроль, керівництво і координацію діяльності органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій, фізичних осіб щодо запобігання спалахам особливо небезпечних хвороб тварин, масовим отруєнням тварин та їх ліквідації;

епізоотичне вогнище - місце прояву захворювання: ферми, господарства, пасовища, мисливські угіддя, а також інші об'єкти, де є хворі на АЧС тварини та/або інфікований біоматеріал, із загрозою поширення хвороби;

забій - будь-який спосіб досягнення смерті тварини з обезкровленням;

закритий режим роботи - комплекс адміністративно-господарських заходів, спрямованих на недопущення занесення на територію господарства збудників інфекційних захворювань свиней, який у тому числі передбачає створення суцільної огорожі території господарства, наявність ветсанпропускника, діючих дезбар'єрів, дезкилимків, особливий режим роботи персоналу;

знезараження - комплекс заходів, спрямованих на знищення або видалення збудників заразних хвороб;

знищення - механічна, фізико-хімічна, біологічна або інша обробка та розміщення (захоронення) продукції або її залишкових компонентів у

спеціально визначених місцях з метою зниження ризиків поширення будь-яких інфекційних хвороб;

зона захисту - зона на території, яка безпосередньо межує з епізоотичним вогнищем радіусом, не менше 3 км, але не більше 10 км;

зона спостереження (нагляду) - територія радіусом до 10 км від зовнішніх меж зони захисту;

інфікований об'єкт - місце виявлення інфікованих вірусом АЧС продуктів свинарства, трупів або решток свиней (сміттєзвалища, пасовища, лісосмуги тощо), потужності із забою, переробки, зберігання, транспортування, реалізації продуктів та сировини тваринного походження (забійні пункти, м'ясокомбінати, склади, магазини, ринки, консервні і шкіропереробні підприємства, холодильники, заводи з виробництва м'ясо-кісткового борошна тощо), а також харчоблоки закладів ресторанного господарства, транспорт, які були/могли бути контаміновані вірусом АЧС через сировину, продукцію, отримані від хворих свиней;

компетентний орган з питань ветеринарної медицини - центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини;

контактне господарство - господарство, куди збудник АЧС міг бути занесений різними шляхами (місце розташування, переміщення людей, свиней, транспортних засобів тощо);

первинний випадок АЧС - будь-який випадок АЧС, виявлений вперше;

переробка - будь-яка обробка біологічного матеріалу, що забезпечує знищення вірусу АЧС;

підозра на АЧС - думка власника чи спеціаліста ветеринарної медицини про можливе захворювання свині/свиней чи загибель від АЧС;

рівень біобезпеки - ступінь відповідності ветеринарно-санітарним вимогам, правилам та критеріям, дотримання яких спрямовано на унеможливлення занесення (або винесення) збудників інфекційних та/або інвазійних хвороб тварин, що визначається компетентним органом;

свиня - будь-яка тварина родини Suidae, включаючи диких кабанів;

спалах АЧС (неблагополучний пункт) - один або кілька випадків захворювання на АЧС (епізоотичних вогнищ) на потужностях (об'єктах), включаючи всі споруди та прилеглі приміщення, де розміщені тварини, або на території, де з огляду на місцеві умови неможливо гарантувати, що сприйнятливі та несприйнятливі до хвороби тварини не мали безпосереднього контакту з тваринами, що захворіли або стосовно яких є підозра на захворювання;

територія, неблагополучна щодо АЧС, - територія, що включає території епізоотичного вогнища, спалаху АЧС, зони захисту та спостереження (нагляду) під час дії карантину при ліквідації АЧС;

умертвіння - будь-який спосіб досягнення смерті тварини.

Інші терміни вживаються у значеннях, наведених у Законах України “Про ветеринарну медицину”, “Про мисливське господарство та полювання”.

II. Заходи з профілактики та попередження занесення збудника АЧС

1. З метою запобігання занесення вірусу АЧС на територію України забороняється ввезення з територій, неблагополучних щодо АЧС:

домашніх свиней і диких кабанів;

яйцеклітин/ембріонів домашніх свиней і диких кабанів;

сирого м'яса домашніх свиней і диких кабанів;

усіх видів м'ясних продуктів, отриманих від домашніх свиней і диких кабанів, які не піддавались обробленню, що гарантує знешкодження вірусу АЧС;

продуктів тваринного походження (із свиней), призначених для годівлі тварин або для використання у сільськогосподарських та промислових цілях, у фармацевтичних або хірургічних цілях, патологічного матеріалу і біологічних продуктів (із свиней);

кормів рослинного походження для годівлі свиней (без термічної обробки, що гарантує знешкодження вірусу АЧС).

Забороняється скидання стічних вод, харчових відходів та іншого сміття в акваторіях українських морських портів, у повітряному просторі України і вздовж магістральних доріг, залізничних колій та автомобільних доріг з усіх видів міжнародних транспортних засобів. Стічні води, харчові відходи, сміття з торговельних, пасажирських суден тощо, що прибули з неблагополучних щодо АЧС країн або якщо така країна була однією із транзитних, підлягають знезараженню, а їхні холодильні камери та інші приміщення, в яких містяться харчові продукти, підлягають опломбуванню на весь період стоянки в портах України.

2. Регіональна служба державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду на державному кордоні та транспорті (далі - РСДВСК) здійснює державний ветеринарно-санітарний контроль та нагляд за дотриманням юридичними і фізичними особами вимог ветеринарно-санітарних заходів під час здійснення міждержавних перевезень об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду, зокрема контроль за збором і знезараженням стічних вод, сміття, харчових та інших відходів, вивантажених з морських і річкових суден, літаків, потягів, з вагонів-ресторанів, рефрижераторів та інших засобів транспорту, що прибули з інших держав (незалежно від їхнього благополуччя щодо АЧС). Ці відходи за рахунок власника підлягають знищенню у спеціально відведених обладнаних місцях (поза міськими звалищами).

При імпорті державні установи ветеринарної медицини мають вимагати міжнародний ветеринарний сертифікат на домашніх свиней та диких кабанів, у якому зазначено, що з моменту народження або протягом щонайменше останніх 40 днів перед відправленням тварини утримувались на території країни/регіону/компартмента, які відповідно до вимог Кодексу здоров'я наземних тварин МЕБ є вільними від африканської чуми свиней. Щодо диких кабанів - утримувалися 40 днів перед відправкою на карантинній станції.

3. Вантажі, багаж, що належать пасажирам і членам екіпажів, які прибули в Україну з неблагополучної щодо АЧС держави або якщо така держава була однією із транзитних, а також міжнародні поштові відправлення оглядає спеціаліст РСДВСК разом з іншими службами відповідно до вимог законодавства. Виявлені при огляді продукти забою тварин у сирому, замороженому, солоному, в'яленому, вареному, сирокопченому вигляді підлягають вилученню працівником РСДВСК і подальшій утилізації/знищенню методами, що гарантують знезараження вірусу.

4. При виникненні АЧС на території суміжної країни і безпосередній загрозі занесення збудника хвороби в Україну за рішенням ДНПК при Кабінеті Міністрів України визначеними центральними органами виконавчої влади та місцевими органами влади вживаються заходи щодо недопущення занесення збудника хвороби на територію України.

5. Усі господарства незалежно від форми власності зобов'язані дотримуватися вимог закритого режиму роботи, а саме:

1) вхід на територію господарств стороннім особам, а також в'їзд транспортного засобу, не пов'язаного з їх обслуговуванням, забороняється;

2) особи, що відвідують господарства, проходять санітарну обробку і реєструються в спеціальному журналі. Крім того, особи, що відвідує вказані господарства (включаючи посадових осіб органів, уповноважених на здійснення державного контролю (нагляду)), не слід відвідувати інше господарство, контактувати з домашніми або дикими свинями (включаючи полювання) та брати участь у здійсненні протиепізоотичних заходів щонайменше останні 2 тижні;

3) територію господарств поділяють на такі зони:

виробничу, яка може включати репродуктивний і відгодівельний сектори, вигульні майданчики з твердим покриттям, ветеринарно-санітарні об'єкти, розташовані відповідно до технологічного процесу; територію виробничої зони огорожують суцільною огорожею по всьому периметру, що унеможливорює проникнення на її територію сторонніх осіб, диких та безпритульних тварин;

адміністративно-господарську, яка може включати будівлі і споруди адміністративно-господарських служб, об'єкти для інженерно-технічного обслуговування (гараж, технічні склади, механічні майстерні), споруди для зберігання і приготування кормів;

4) вхід у виробничу зону господарств дозволяється тільки через ветсанпропускник, а в'їзд/виїзд транспорту - через постійно діючий дезбар'єр (дезінфекційний блок). На ветсанпропускнику ведуться журнали: виходу на роботу спеціалістів; відвідування сторонніми особами; руху та проведення дезінфекції транспорту; приготування дезрозчинів та заправки дезбар'єрів; прання та дезінфекції спецодягу.

Усі інші входи на виробничу зону господарств мають бути закриті;

5) виходити в спецодязі і спецвзутті, а також виносити їх за межі виробничої зони та господарства забороняється;

6) при вході в ізольоване приміщення (секцію), в склади комбікормів, кормокухню, ветеринарно-санітарні об'єкти облаштовують дезкилимки/дезванночки;

7) в адміністративно-господарській та виробничій зонах облаштовують туалети з умивальниками;

8) для обслуговування свиней закріплюють за кожною технологічною (виробничою) групою працівників, які пройшли медичне обстеження відповідно до Переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, та Порядку проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів та видачі особистих медичних книжок, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2001 року № 559.

Особи, хворі на туберкульоз, теніаринхоз, сальмонельоз та інші захворювання, спільні для людини і тварин, до роботи в господарствах не допускаються;

9) обслуговуючий персонал забезпечують спецодягом та спецвзуттям із розрахунку не менше двох комплектів на працівника. Обладнання, інвентар, спецодяг, спецвзуття та інші предмети маркують і закріплюють за дільницею (цехом). Передавати зазначені предмети з однієї дільниці на іншу без попереднього знезараження забороняється;

10) співробітникам господарств не дозволяється утримувати свиней в домогосподарствах;

11) на території господарств забороняється утримувати собак (крім сторожових), котів, а також інші види тварин, включаючи птицю. Сторожові собаки мають бути зареєстровані, з відповідними відмітками в паспорті про щеплення проти сказу, обробки проти гельмінтів та постійно знаходитися лише на території господарства. Для годівлі сторожових собак дозволяється використовувати лише корми, які не несуть ризик занесення збудників інфекційних хвороб;

12) ветеринарним фахівцям господарств забороняється обслуговування тварин, що знаходяться в особистому користуванні громадян. Відповідальним за організацію цієї роботи є керівник господарства.

Ведуться відповідні записи щодо планування та використання імунобіологічних препаратів фахівцями ветеринарної медицини господарств та подаються за запитом головному державному інспектору ветеринарної медицини району (міста);

13) для забезпечення технологічного процесу у виробничій зоні закріплюють внутрішньогосподарський транспорт. Крім того, на території господарств проводять розподіл "чистих" (підвезення кормів, свиней) та "брудних" (вивезення гною, загиблих свиней, відходів забою) автотранспортних шляхів з метою уникнення їх перетинання;

14) свиней, що підлягають вимушеному забою, перевозять на забійно-санітарний пункт (забійну площадку) спеціальним транспортом, що

виключає витоки біоматеріалу. Відвантаження свиней з господарства для будь-яких цілей здійснюється через рампу за межами господарства;

15) вивіз трупів і боєнських відходів для утилізації/видалення проводять спецавтотранспортом, який регулярно піддають дезінфекції;

16) обов'язковою умовою для використання приміщень є принцип "порожньо-зайнято" з обов'язковою санацією приміщень впродовж двох - п'яти діб;

17) на територію виробничої зони господарств забороняється приносити продукти тваринного походження. У разі необхідності керівництво господарства організовує приймання їжі співробітниками у відведених для цього місцях, які обладнані санітарним приміщенням та умивальниками;

18) навколо приміщень, в яких утримуються свині, не створюються насадження плодово-ягідних дерев та кущів для зменшення ймовірності заселення їх синантропними та дикими тваринами;

19) забороняється використовувати для утримання свиней літні табори;

20) обслуговуючий персонал та працівники господарств зобов'язані проходити обов'язкові профілактичні медичні огляди відповідно до Переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, та Порядку проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів та видачі особистих медичних книжок, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2001 року № 559.

6. Господарства з високим рівнем біобезпеки визначаються компетентним органом з питань ветеринарної медицини за результатами перевірки державними інспекторами ветеринарної медицини. Високий рівень біобезпеки господарства визначається за такими критеріями:

1) господарство дотримується вимог закритого режиму роботи, визначеного пунктом 5 цього розділу;

2) у господарство протягом не менше 12 місяців не завозилися свині та генетичний матеріал із господарств, які не відповідають високому рівню біобезпеки;

3) господарство не пов'язане із господарствами, які не відповідають високому рівню біобезпеки, технологічно (транспорт, персонал, тара, ветеринарні фахівці тощо), за винятком поставок товарів та продукції із даних господарств;

4) використання у господарстві знезаражених кормів для годівлі свиней, що підтверджується фактично чи документально (наявність необхідного обладнання або документів, що підтверджують режими знезараження від виробника), та кормових добавок, які не містять потенційно контамінованих складових;

5) здійснення обліку кормів, які містять кормові добавки тваринного походження, з визначенням їхнього виробника;

6) ведення обліку всіх ветеринарно-санітарних та лікувальних заходів;

7) запровадження та виконання програми щоквартального моніторингу, що підтверджує благополуччя щодо АЧС;

8) вжиття заходів щодо унеможливлення контактування працівників господарства з домашніми та (або) дикими свинями;

9) господарство не здійснює вигул свиней;

10) відсутність об'єктів у радіусі 500 метрів, які впливають на рівень біобезпеки господарства, або їх наявність та використання відповідних обґрунтованих додаткових заходів захисту;

11) відсутність за останні 12 місяців порушень пункту 5 розділу II цієї Інструкції, які впливають на рівень біобезпеки господарства;

12) використання виключно внутрішньогосподарського транспорту для доставки кормів, перевантаження яких відбувається за межами виробничої зони господарства, або за умови наявності та підтвердження процедури, еквівалентної даному заходу;

13) відсутність випадків виникнення АЧС серед поголів'я господарства протягом трьох попередніх років.

III. Заходи при підозрі на захворювання АЧС свиней

1. При підозрі на захворювання АЧС власник та/або спеціалісти ветеринарної медицини, які обслуговують дане господарство, зобов'язані негайно повідомити про це головного державного інспектора ветеринарної медицини району (міста) і до прибуття спеціалістів компетентного органу з питань ветеринарної медицини району (міста) у господарстві вжити заходів щодо недопущення розповсюдження збудника хвороби (заборона переміщення тварин, сировини та продукції тваринного походження, а також обслуговуючого персоналу).

2. Головний державний інспектор ветеринарної медицини району (міста) після одержання повідомлення про підозру на захворювання АЧС зобов'язаний:

негайно повідомити про підозру на захворювання АЧС і вжити заходи головного державного інспектора ветеринарної медицини області та спеціалістів управлінь Держпродспоживслужби сусідніх районів, голову районної державної адміністрації;

терміново направити спеціалістів ветеринарної медицини для з'ясування епізоотичної ситуації на місці та проведення епізоотичного розслідування з метою уточнення діагнозу, встановлення джерел і шляхів можливого занесення збудника хвороби, визначення меж можливого епізоотичного вогнища і вжиття заходів щодо недопущення поширення збудника хвороби за його межі;

провести епізоотичне розслідування, щодо:

тривалості періоду часу, протягом якого вірус АЧС міг існувати в господарстві, перш ніж про хворобу було повідомлено або з'явилась підозра щодо неї;

переміщення людей, транспортних засобів, свиней, туш, м'яса або інших матеріалів, які могли бути контаміновані;

можливого джерела занесення збудника хвороби в господарство та визначення інших господарств, у яких свині могли бути інфіковані або контаміновані одним джерелом;

наявності поголів'я свиней у господарстві (населеному пункті).

Якщо результати епізоотичного розслідування вказують на те, що вірус АЧС міг бути занесений на територію господарств інших регіонів, вони мають бути негайно поінформовані про це. Головний державний інспектор району (міста) виносить розпорядження до встановлення діагнозу, яке має містити:

заборону безконтрольного переміщення людей та транспорту на відповідні території без належної санобробки;

визначення зони навколо господарства, в межах якої повинні застосовуватись такі заходи:

провести облік свиней різних категорій у господарстві (населеному пункті) та скласти список з кількістю уже хворих свиней, загинилих і ймовірно інфікованих у кожній із категорій, список має враховувати тих тварин, що народилися та загинули протягом періоду, відколи виникла підозра. Інформація стосовно зазначеного списку має надаватися за першою вимогою спеціалістів державної служби ветеринарної медицини;

ізолювати хворих і підозрілих на захворювання свиней у тому самому приміщенні, в якому вони перебували;

не допускати будь-які перегрупування тварин, у тому числі технологічні;

припинити забій і реалізацію тварин усіх видів (у тому числі птицю) і продуктів їхнього забою (м'ясо, сало, шкіра, шерсть, пір'я тощо);

не допускати вивезення туш свиней, м'яса, продуктів та сировини з них, сперми, яйцеклітин та/або ембріонів свиней, кормів для тварин, інвентарю, матеріалів або відходів, які можуть бути фактором передачі або розповсюдження АЧС, за межі господарства;

не допускати відвідування господарства сторонніми особами, а також рух транспортних засобів у господарство та з нього;

забезпечити проведення дезінфекції на вході-виході зі свинарника, дотримання обслуговуючим персоналом особистої гігієни для зниження ризику розповсюдження АЧС.

3. Якщо є підозра на АЧС на бійні або в транспортних засобах, управління Держпродспоживслужби в районі (місті обласного значення) невідкладно проводить заходи з епізоотичного розслідування.

4. Після отримання інформації про підозру щодо наявності у диких кабанів інфекції управління Держпродспоживслужби в районі (місті обласного значення) вживає заходів з проведення епізоотичного розслідування, при цьому проводиться лабораторне дослідження усіх упольованих або виявлених мертвими на відповідній території диких кабанів.

5. Головний державний інспектор ветеринарної медицини області після повідомлення про підозру на АЧС зобов'язаний негайно доповісти про це Головному державному інспектору ветеринарної медицини України і у разі

необхідності відрядити в місце спалаху хвороби спеціалістів ветеринарної медицини, у тому числі спеціалістів уповноваженої державної лабораторії ветеринарної медицини, для уточнення діагнозу, ретельного епізоотичного обстеження, клінічного огляду тварин, відбору патологічного матеріалу для лабораторних досліджень, виявлення ймовірних джерел і шляхів занесення збудника хвороби, визначення меж передбачуваного епізоотичного вогнища, організації проведення комплексу заходів щодо попередження поширення і ліквідації захворювання.

З тією самою метою за рішенням Головного державного інспектора ветеринарної медицини України в осередок хвороби можуть відряджатися спеціалісти Держпродспоживслужби, Державного науково-дослідного інституту з лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи (далі - ДНДІЛДВСЕ) та інших наукових установ.

IV. Діагностика АЧС

1. Попередній діагноз на АЧС ставлять спеціалісти ветеринарної медицини на місцях на основі епізоотичних, клінічних, патолого-анатомічних даних.

Для моніторингових досліджень використовують імуноферментний аналіз (ELISA) з визначення антигену та антитіл та інші методи досліджень відповідно до національного стандарту України.

2. Діагноз на АЧС вважається встановленим при отриманні позитивних результатів при проведенні лабораторних досліджень проб біологічного та патологічного матеріалу з використанням полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР) в уповноважених акредитованих державних лабораторіях ветеринарної медицини.

Молекулярна характеристика геному вірусу АЧС проводиться в ДНДІЛДВСЕ.

Для лабораторних досліджень направляють зразки крові, селезінки, лімфатичних вузлів (підщелепних, мезентеріальних) від 1-3 вимушено забитих, хворих або загиблих свиней.

У разі коли відбувся аутоліз тканин чи повне розкладання трупа тварини, для досліджень відбирають цілісну трубчасту кістку.

Відібраний патологічний матеріал поміщають виключно у міцний пластиковий посуд, який герметично закривають, обгортають марлею, зволоженою розчинами дезінфектанту. Для транспортування вказані ємкості поміщають у поліетиленовий пакет, обкладають льодом, вкладають у термос, що не б'ється, який герметично закривають, опечатують і відправляють нарочним у ДНДІЛДВСЕ або іншу уповноважену акредитовану державну лабораторію ветеринарної медицини з дотриманням вимог відбирання проб патологічного матеріалу відповідно до національного стандарту України.

До відібраних зразків додається супровідний лист, де вказано:
місце розташування господарства, прізвище, ім'я, по батькові власника;
вид тварин, їх кількість і час знаходження в господарстві;
дату виявлення перших ознак захворювання;

підозрювану хворобу, клінічні ознаки та патолого-анатомічні зміни;
кількість загиблих тварин та з ознаками захворювання;
лікувальні заходи і вакцинацію, проведені в останні декілька діб;
перелік зразків, що направляються для дослідження;
дату та час відправки патматеріалу.

V. Повідомлення про хворобу

Протягом 24 годин з часу підтвердження кожного випадку хвороби серед домашніх свиней, диких кабанів або у разі виявлення хвороби на бойні або при транспортуванні управління Держпродспоживслужби в районі (місті обласного значення) надає до відповідного Головного управління Держпродспоживслужби в області, місті Києві та Держпродспоживслужби таку інформацію:

дата та час відправки патматеріалу в акредитовану державну лабораторію ветеринарної медицини;

область, район, господарство, лісомисливське господарство, населений пункт, на території яких відібрано матеріал;

дата виявлення підозри на АЧС;

дата встановлення діагнозу;

методи проведення дослідження для підтвердження хвороби;

категорія хворих тварин - наявність хвороби підтверджено у диких кабанів або у свиней, що знаходяться у господарстві, на бойні або у транспортному засобі;

географічне положення місця, де було підтверджено спалах АЧС;

кількість спалахів хвороби, кількість свиней з підозрою на хворобу в місці спалаху, на бойні або в транспортному засобі;

кількість загиблих свиней кожної категорії в господарстві, на бойні або в транспортному засобі;

для кожної групи - розповсюдженість хвороби та кількість свиней із підтвердженою АЧС;

епізоотологічний зв'язок між спалахом або випадком АЧС та кожним контактним господарством або причини, які викликали підозру на АЧС у кожному господарстві з підозрою на АЧС;

результати лабораторних тестів, що проводяться на зразках, взятих від свиней після їх забою.

VI. Заходи з ліквідації АЧС

1. Загальні заходи

1. Після одержання інформації про встановлення діагнозу на АЧС ДНПК приймає рішення про оголошення спалаху АЧС в господарстві, мисливському господарстві, населеному пункті, районі або кількох районах (залежно від епізоотичної ситуації) і встановлення в них карантину, визначає межі спалаху (неблагополучного пункту), зон захисту і спостереження (нагляду) та організовує проведення в них таких протиепізоотичних заходів:

охоронно-карантинні - забезпечення локалізації вогнища інфекції, виконання карантинних заходів з недопущення розповсюдження захворювання;

епізоотологічні - обстеження епізоотичних вогнищ та інфікованих об'єктів, аналіз епізоотичної ситуації, розробка і контроль здійснення заходів з ліквідації хвороби;

діагностичні - відбір патологічного матеріалу та його доставка в ДНДІЛДВСЕ та/або інші уповноважені акредитовані державні лабораторії ветеринарної медицини;

матеріально-технічні - забезпечення дезінфекційною технікою, засобами для ліквідації осередку інфекції (технікою, обладнанням тощо), засобами індивідуального захисту осіб, що працюють у спалаху хвороби.

2. На засіданні ДНПК для недопущення поширення та з метою ліквідації хвороби:

1) затверджується план заходів щодо профілактики, недопущення поширення та ліквідації захворювання, затверджується схема інформування для забезпечення оперативного зв'язку і координації всіх запланованих дій;

2) організовується через місцеві органи державної влади облік усього поголів'я свиней в зонах захисту та спостереження (нагляду);

3) організовується виділення необхідної техніки, дезінфекційних машин, транспортних засобів, бульдозерів, скреперів та інших технічних і дезінфекційних засобів для проведення земляних та інших робіт;

4) визначаються м'ясопереробні підприємства для забою і переробки свиней із зони захисту;

5) створюються спеціальні загони (групи), які працюють під керівництвом та виконують затверджені ДНПК заходи.

3. ДНПК визначає межі спалаху (неблагополучного пункту) АЧС та двох територіальних зон - захисту та спостереження (нагляду). Розміри зон, які встановлюються залежно від географічного положення, мають забезпечувати нерозповсюдження хвороби.

4. ДНПК розміщує у засобах масової інформації повідомлення, які повинні містити відомості про межі спалаху (неблагополучного пункту) АЧС, зон захисту та спостереження (нагляду) та за необхідності - про застосовані в кожній із цих зон ветеринарно-санітарні заходи та необхідні заходи профілактики.

2. Заходи в неблагополучному пункті

1. В особистому селянському господарстві:

1) створюють групи для вилучення тварин, до складу яких входять представники органів, визначених ДНПК.

Якщо в особистому селянському господарстві утримується значна кількість свиней, що не дає змоги оперативно провести їх умертвіння та спалення трупів, або спалахом (неблагополучним пунктом) визначено весь населений пункт або його частину, встановлюють карантинний пост/пости, із залученням представників територіальних органів, визначених ДНПК, на

дорозі при в'їзді (виїзді) до спалаху (неблагополучного пункту), який має функціонувати до проведення заключної дезінфекції. Також встановлюють попереджувальні знаки з написом "Карантин" та знаки, які вказують на об'їзд карантинної зони;

2) вилучають, умертвляють та спалюють всіх свиней у спалаху (неблагополучному пункті). За відсутності можливості спалити труп тварин їх закопують у визначеному рішенні ДНПК місці на глибину не менше 2 метрів. Шар землі з приміщень, де утримувались свині, завтовшки 10-15 см знімають і разом з гноєм закопують у місці спалення трупів на глибину не менше 1,5 метра. Гній пересипають сухим хлорним вапном, яке містить не менше 25 % активного хлору, з розрахунку $0,5 \text{ кг/м}^2$, зволожують водою або знезаражують іншим еквівалентним методом/засобом та переміщують у траншею. Протягом року на місці захоронення забороняється проведення земельних робіт;

3) спалюють у визначеному рішенні ДНПК місці туші тварин, трупи тварин, що загинули, свинину, ймовірно контаміновані матеріали, речовини та відходи, дерев'яний та малоцінний інвентар;

4) проводять дератизацію в господарстві, трупи гризунів спалюють;

5) дезінфікують транспорт, задіяний у виконанні заходів, у місцях доставки трупів тварин та інших відходів та на виїзді зі спалаху (неблагополучного пункту);

6) дезінфікують увесь спецодяг та спецвзуття персоналу, задіяного в проведенні заходів. Одноразовий спецодяг спалюють.

2. У свиногосподарстві:

1) встановлюють карантинний пост/пости із залученням представників територіальних органів, визначених ДНПК, на дорозі при в'їзді (виїзді) до спалаху (неблагополучного пункту), який має функціонувати до проведення заключної дезінфекції, із забезпеченням цілодобового чергування;

2) перекривають всі виїзди і заїзди до спалаху (неблагополучного пункту) по польових дорогах з метою недопущення руху транспорту, залишивши одну дорогу, на якій встановлено карантинний пост та дезтехніку (обладнання) для дезінфекції автотранспорту;

3) встановлюють попереджувальні знаки з написом "Карантин" та знаки, які вказують на об'їзд карантинної зони, при в'їздах та виїздах з території спалаху (неблагополучного пункту) щодо АЧС;

4) забезпечують знезараження транспорту, що виїжджає зі спалаху (неблагополучного пункту), та взуття людей;

5) створюють умови для обов'язкової щоденної санітарно-гігієнічної обробки осіб, задіяних у виконанні заходів, та тих, які відвідали спалах (неблагополучний пункт);

6) забезпечують необхідні побутові умови для осіб, задіяних у чергуванні на карантинних постах;

7) затверджують робочі інструкції для осіб, задіяних у виконанні заходів;

8) забезпечують харчування осіб, задіяних у чергуванні на карантинних постах;

9) виділяють необхідну техніку, дезінфекційні машини, засоби, автотранспорт, бульдозери, скрепери та інші технічні і дезінфекційні засоби для виконання плану заходів;

10) забороняють:

увезення на територію спалаху (неблагополучного пункту) та вивезення за його межі тварин усіх видів, а також продуктів і сировини тваринного походження, інвентарю, матеріалів, які можуть містити фактори передачі АЧС (крім транспортування для спалювання);

вивезення з території спалаху (неблагополучного пункту) продуктів рослинництва, кормів, інших вантажів;

вхід до неблагополучного господарства сторонніх осіб, в'їзд транспорту, перегрупування поголів'я свиней господарств;

11) створюють для умиротворення тварин групи, до складу яких включають представників господарства та органів, визначених ДНПК;

12) здійснюють умиротворення свиней в найкоротший строк;

13) спалюють туші тварин, трупи тварин та отриману в господарстві продукцію свинарства, ймовірно контаміновані матеріали, речовини та відходи у визначеному рішенні ДНПК місці;

14) проводять дератизацію в господарстві, трупи гризунів спалюють;

15) дезінфікують транспорт, задіяний у виконанні заходів, у місцях доставки трупів тварин та інших відходів та на виїзді зі спалаху (неблагополучного пункту);

16) дезінфікують увесь спецодяг та спецвзуття спеціалістів, задіяних в проведенні заходів. Одноразовий спецодяг спалюють;

17) проводять знищення бродячих котів і собак гуманними методами.

3. У мисливському господарстві:

1) туші відстріляних диких кабанів та трупи тварин, що загинули, спалюють у визначеному рішенні ДНПК місці;

2) транспорт, задіяний у виконанні заходів, дезінфікують у місцях доставки трупів тварин, інших відходів та перед виїздом з мисливського господарства;

3) дезінфікують увесь спецодяг та спецвзуття спеціалістів, задіяних в проведенні заходів. Одноразовий спецодяг спалюють;

4) встановлюють чисельність диких кабанів в мисливському господарстві та знищують їх;

5) створюють групи для обходу та збору (у випадку виявлення) трупів диких кабанів на території мисливського господарства з метою подальшого спалення.

4. На інфікованому об'єкті:

1) за наявності усіх сприйнятливих тварин умиротворюють, а туші спалюють. Потенційно контамінована продукція спалюється;

2) туші та субпродукти з відсутнім ризиком інфікування або контамінації переробляються під наглядом спеціалістів управління Держпродспоживслужби в районі (місті обласного значення);

3) приміщення, обладнання і транспортні засоби підлягають очистці, дезінфекції та дезінсекції (за потреби) під наглядом спеціалістів державної служби ветеринарної медицини;

4) у місцях виявлення інфікованих вірусом АЧС продуктів свинарства, трупів або решток свиней (сміттєзвалища, пасовища, лісосмуги тощо) проводять знезараження;

5) епізоотичне розслідування проводиться відповідно до вимог пункту 2 розділу III цієї Інструкції;

6) заходи, встановлені цією Інструкцією, застосовуються в господарстві, з якого надійшли інфіковані свині та/або туші, а також в інших контактних господарствах у разі їх встановлення;

7) завезення свиней для забою на забійному пункті проводиться не раніше ніж через 48 годин після завершення операцій з очистки, дезінфекції та дезінсекції (за потреби) приміщень.

5. При виявленні спалаху АЧС у лабораторії, зоопарку, парку диких тварин та/або загоні, де свині утримуються в наукових цілях або з метою, пов'язаною зі збереженням видів або рідкісних порід, рішенням ДНПК застосовуються заходи, визначені окремими пунктами цього розділу, за умови, що це забезпечить відповідний рівень захисту від розповсюдження АЧС.

3. Заходи в зоні захисту

1. Облік всього свинопоголів'я в господарствах усіх форм власності та попередження власників про заборону продажу, переміщення, вигульного (вільного) утримання та безконтрольного забою свиней.

2. Забій усіх клінічно здорових свиней населення та господарств зони захисту у визначеному ДНПК місці та використання туш після проведення лабораторних досліджень на АЧС від не менше 10 % забитих тварин.

3. Умертвіння та спалення у визначеному ДНПК місці свиней з ознаками захворювання.

4. Заборона:

ввезення чи вивезення з господарств усіх форм власності живих свиней, продукції з них та репродуктивного матеріалу протягом 40 днів з дня проведення дезінфекції в спалаху (неблагополучному пункті), крім випадків вивезення свиней на забій під контролем компетентного органу на визначеному ДНПК переробному підприємстві або забійному пункті;

торгівлі на ринках живими свинями та продуктами з них, крім отриманих на забійних та переробних підприємствах, які мають експлуатаційний дозвіл, за наявності супровідних ветеринарних документів;

проведення виставок, ярмарків, базарів та інших заходів, пов'язаних із пересуванням та скупченням тварин (крім транспортування свиней на відведені забійні пункти і м'ясокомбінати).

4. Заходи в зоні нагляду

1. Збори громадян у населених пунктах із проведенням роз'яснювальної роботи щодо вжиття заходів для профілактики чи у разі підозри виникнення АЧС.

2. Облік всього свиногоголів'я в господарствах усіх форм власності.

3. Знищення бродячих котів і собак гуманними методами, а також проведення дератизації власниками господарств усіх форм власності.

4. Заборона торгівлі на ринках живими свинями та продуктами з них, крім отриманих на забійних та переробних підприємствах, які мають експлуатаційний дозвіл, за наявності супровідних ветеринарних документів.

5. Проведення дезінфекції

Для обробки приміщень, обладнання, загонів, території епізоотичного вогнища, забійних пунктів та інших місць, де перебували тварини, тощо використовують дезінфекційні розчини, що знешкоджують вірус АЧС.

Розрахунки витрат дезрозчинів на 1 м² та експозиція їх застосування визначаються відповідно до настанов з їхнього застосування.

Після остаточної дезінфекції проводиться оцінка якості знезараження об'єктів.

VII. Зняття карантину

1. Карантин знімають через 40 діб після виконання всього комплексу заключних ветеринарно-санітарних заходів за рішенням ДНПК.

2. Завезення свиней у неблагополучне господарство, яке працює з дотриманням чинних ветеринарно-санітарних заходів, може здійснюватись не раніше ніж через 40 діб після завершення операцій з очистки, дезінфекції, дератизації та дезінсекції (за потреби) у відповідному господарстві. При цьому завезення свиней починається із завою індикаторних свиней (не менше 5 % від проектних потужностей підприємства), які були перевірені та дали негативні результати щодо наявності антитіл до вірусу АЧС або походять з господарств, на які не розповсюджуються ніякі обмеження, пов'язані з АЧС. Індикаторних свиней розміщують на території всього господарства та через 45 діб після їх розміщення проводять у них відбір проб та досліджують на наявність антитіл відповідно до керівництва з діагностики. Свиней не дозволяють вивозити з господарств доти, доки не будуть отримані негативні результати серологічних досліджень; якщо у жодної з них не виявлені антитіла до вірусу АЧС, може бути проведено повне відновлення поголів'я.

3. Розведення свиней в особистих селянських господарствах, де було зареєстровано випадки АЧС, дозволяється через 6 місяців після зняття карантину з дотриманням необхідних ветеринарно-санітарних заходів.

VIII. Правила безпеки для обслуговуючого персоналу в неблагополучних господарствах, на м'ясокомбінатах, м'ясопереробних підприємствах

1. При проведенні карантинних заходів у неблагополучних щодо АЧС господарствах (відділеннях, фермах, дворах), інших робіт, пов'язаних з контактом із заразним матеріалом, слід дотримуватися виконання правил техніки безпеки.

Обслуговуючий персонал забезпечується мийними та дезінфекційними засобами, спеціальним одягом, індивідуальними засобами захисту (респіратори, окуляри, рукавички, спецодяг, спецвзуття), додатково проводиться інструктаж щодо дотримання правил особистої гігієни.

2. Спецодяг та спецвзуття після кожної зміни знезаражують у параформаліновій дезінфекційній камері, разовий одяг спалюють.

3. Особи, які працюють з дезінфекційними засобами, повинні чітко дотримуватись правил особистої гігієни.

Під час використання препаратів, що подразнюють слизові оболонки очей та органів дихання, працювати дозволяється тільки в протигазах або респіраторах та захисних окулярах, а при контакті з концентрованими розчинами слід користуватися гумовими рукавичками.

4. В аптечках першої допомоги мають бути розчини, що нейтралізують дезінфекційні речовини, які використовуються.

5. Курити та вживати їжу під час роботи з дезінфекційними речовинами забороняється. Після проведення дезінфекції обличчя та руки необхідно вимити теплою водою з милом.

2. Скласти план оздоровлення господарства від африканської чуми свиней.

№ п/п	Назва заходів	Хто відповідальний	Термін виконання
1	2	3	4

Після виконання завдання здобувачі освіти повинні:

Знати	Вміти
Методику складання планів оздоровлення господарств від африканської чуми свиней.	Скласти план оздоровлення господарств від африканської чуми свиней.



Захист практичних завдань. Перевірка робочих зошитів.

1. Які господарства вважають неблагополучними щодо інфекційних захворювань?
2. Які господарства вважаються загрозливими?
3. Які заходи проводять щодо попередження виникнення африканської чуми свиней на території України?
4. В яких випадках складають план оздоровлення?
5. Що включає в себе план оздоровлення?
4. Які заходи проводять в господарствах при підтвердженні діагнозу на АЧС?
5. Які особливості профілактики АЧС в господарствах різних форм власності?
7. Що повинні знати власники тварин і керівники господарств?
8. Що є основою для ефективного забезпечення благополуччя господарств?
9. Хто відповідає за організацію та виконання заходів у неблагополучних господарствах?
10. З ким погоджують план оздоровлення господарств?



Домашнє завдання:

1. Закон України про ветеринарну медицину.
Електронний ресурс:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1206-20#Text>
2. Постой В.П. Епізоотологія з мікробіологією. - К.: Вища освіта, 2006. С. 368 - 374.
3. Каришева А.Ф. Спеціальна епізоотологія. – К.: Вища школа, 2002. С. 333 – 343.
4. Галатюк О.Є., Радзиховський М.Л. Організація профілактичних та оздоровчих заходів при інфекційних хворобах. - Ж.: ПП «Рута», 2013. С. 163 – 170.
5. Інструкція з профілактики та боротьби з африканською чумою свиней.
Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0432-17#Text>

Інструкційно-технологічна картка розроблена викладачем Піськовою В.М., Федоренко І.О.

Розглянуто та схвалено на засіданні циклової комісії професійної та практичної підготовки.

Протокол № від 20 р